

Järjestöyhteistyön suositus kunnille

Järjestöyhdyshenkilö osaksi kunnan arkea

Pohjois-Pohjanmaan järjestöneuvottelukunta suositaa, että kuntaan nimetään järjestöjen kanssa tehtävästä yhteistyöstä vastaava järjestöyhdyshenkilö, jonka työtehtävät ja roolit sekä työhön varattu aika on kirjallisesti määritelty.

Järjestöyhdyshenkilön tehtävä kannattaa kiinnittää kunnan organisaatioon ja antaa hänelle mandaatti järjestöjen kanssa toimimiseen sekä järjestöjä koskevien asioiden eteenpäin viemiseen kunnassa.

Kunnan tilat asukkaista koostuvien järjestöjen käyttöön

Järjestöneuvottelukunta suositaa, että kunta tarjoaa järjestöjen käyttöön maksuttomia tiloja silloin, kun toiminta on yleishyödyllistä, maksutonta ja/tai kaikille avointa. Kunnan tulisi myös tiedottaa käytettävissä olevista tiloista järjestöille.

Tilojen tarjoamisen järjestöjen käyttöön tulisi olla tasapuolista ja avointa. Tilojen käyttöön tulisi olla selkeät, yhdessä sovitut käytännöt ja ohjeet.

Järjestöavustukset sijoituksena hyvinvointiin ja elinvoimaan

Järjestöneuvottelukunta suositaa, että kunta maksaa avustuksia eri alojen järjestöille. Kunnan tulisi myös tiedottaa järjestöille haettavissa olevista avustuksista.

Avustuskäytäntöjen tulisi olla selkeitä, läpinäkyviä ja tasapuolisia. Järjestöt olisi hyvä ottaa mukaan avustusten haku- ja myöntöprosessien suunnitteluun.

Järjestöt voimavarana kunnan hyvinvointityössä

Järjestöneuvottelukunta suositaa, että järjestöt otetaan mukaan hyvinvointityöhön ja -rakenteisiin kunnassa. Hyvinvointikertomus ja –suunnitelma kannattaa valmistella yhdessä järjestöjen kanssa.

Järjestöjen tuottamaa kokemustietoa ja järjestöjen asiantuntemusta kannattaa hyödyntää kunnan hyvinvointityössä sekä palvelujen kehittämisessä.

Oulussa 12.12.2019

Pohjois-Pohjanmaan järjestöneuvottelukunta

Esko Hassinen, pj.

Arja Sutela, vpj.

Järjestöyhteistyön suositus kunnille - taustamateriaali

Sisällys

1.	Johdanto	2
2.	Järjestöneuvottelukunta.....	2
3.	Suosituksen tausta.....	2
3.1	Kuntalaki	2
3.2	Hallitusohjelma.....	3
3.3	Hyvinvointisopimus	3
3.4	Tilannekuva kunnista.....	4
3.4.1	Suosituksen sisältöihin liittyvä tilanne	4
3.4.2	Järjestöt kuntien hyvinvointikertomuksissa ja -suunnitelmissa	4
4.	Suosituksen laatimisen prosessi	5
5.	Suosituksen sisällöt.....	5
5.1	Järjestöyhdyshenkilö osaksi kunnan arkea.....	5
5.2	Kunnat tilat asukkaista koostuvien järjestöjen käyttöön	6
5.3	Järjestöavustukset sijoituksena hyvinvointiin ja elinvoimaan.....	6
5.4	Järjestöt voimavarana kunnan hyvinvointityössä	7
6.	Jatkoaskeleet	7

1. Johdanto

Kunnissa toimivia järjestöjä ovat mm. kylä-, nuoriso-, kulttuuri- ja sosiaali- ja terveysyhdistykset sekä liikunta- ja urheilu- sekä metsästysseurat. Kunnan ja järjestöjen toimivalla yhteistyöllä edistetään asukkaiden hyvinvointia ja ylläpidetään kunnan elinvoimaa. Ottamalla järjestöt mukaan strategisina kumppaneina kunnan hyvinvoinnin edistämisen sekä elinvoimatyön suunnitteluun ja toteutukseen edistetään asukkaiden mahdollisuuksia osallistua, vaikuttaa, saada äänensä kuuluviin ja kiinnittyä merkityksellisiin yhteisöihin.

Järjestöissä on sellaista asiantuntemusta ja kokemustietoa, jota ei ole muilla toimijoilla. Järjestöt ovat kunnille myös tärkeä kumppani palveluiden tuotannossa sekä kehittämisessä. Ne täydentävät yleishyödyllisellä toiminnallaan kunnan tarjoamia palveluita.

2. Järjestöneuvottelukunta

Pohjois-Pohjanmaalla on toiminut monialainen järjestöneuvottelukunta vuodesta 2014. Ensimmäinen maakuntahallituksen nimeämä kokoonpano toimi vuosina 2014-2017 ja toinen kokoonpano toimii vuosina 2018-2021.

Neuvottelukunnan tehtävänä on

1. osallistua aktiivisesti maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun sekä maakunnan aluekehitystyöhön,
2. järjestötoiminnan näkyväksi ja tunnetuksi tekeminen maakunnassa,
3. edistää kansalaisten ja järjestöjen osallistumismahdollisuuksia maakunnassa sekä
4. edistää järjestöjen välistä sekä järjestöjen ja julkisen sektorin sekä järjestöjen ja elinkeinoelämän välistä yhteistyötä (<https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/index.php?983>).

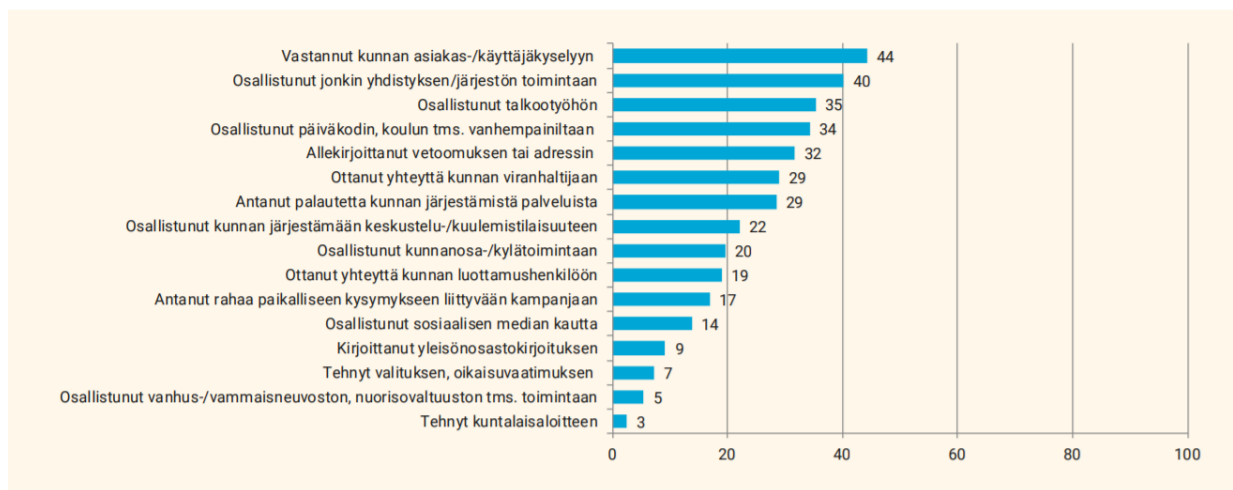
3. Suosituksen tausta

Järjestöneuvottelukunta haluaa suosituksen avulla tukea Pohjois-Pohjanmaan kuntien järjestöyhteistyötä. Kunnille laadittavan suosituksen taustalla ovat kuntalain kunnille asettamat velvoitteet, pääministeri Rinteen hallitusohjelma, maakunnallinen hyvinvointisopimus sekä Pohjois-Pohjanmaan järjestörakenne – hankkeen myötä kertynyt tieto kuntien ja järjestöjen yhteistyön toimivuudesta ja haasteista. Hanke on myös tukenut neuvottelukuntaa suosituksen valmistelussa.

3.1 Kuntalaki

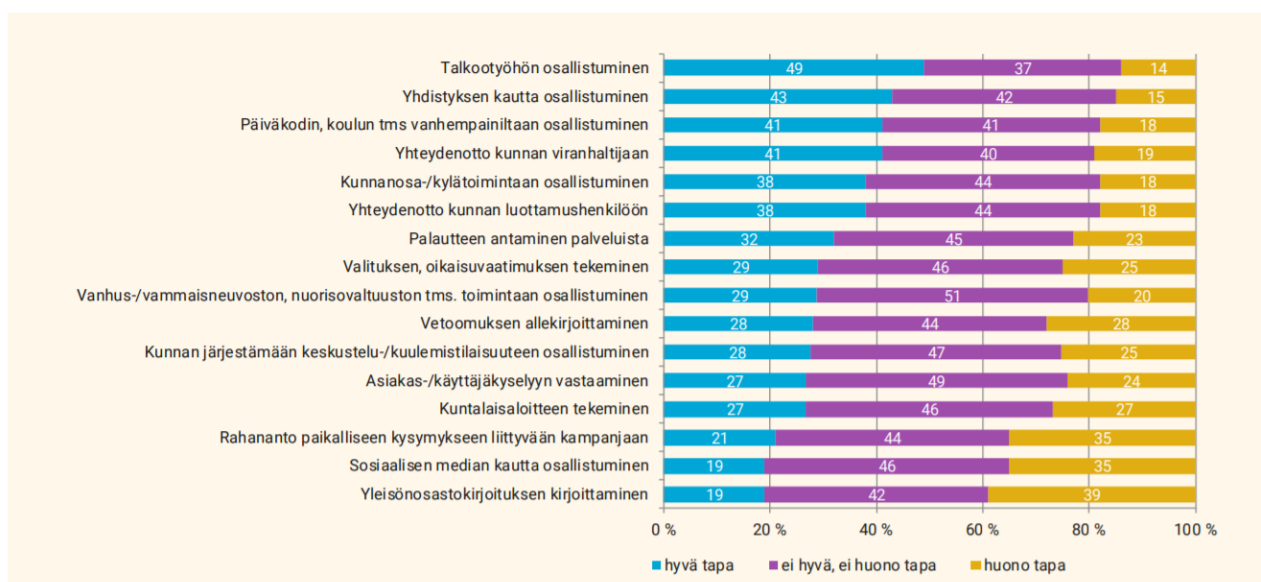
Kuntalain 1 §:n mukaan ”Kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla”. Lisäksi 22 §:n mukaan ”Kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä.” (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>)

Järjestötoimintaan osallistuminen on Arttu 2 kuntalaiskyselyn (2017) mukaan toiseksi yleisin osallistumis- ja vaikuttamistapa kunnissa (http://shop.kuntaliitto.fi/product_details.php?p=3593).

Kuvio 10. Erilaisten osallistumis- ja vaikuttamistapojen käytön yleisyys ARTTU2-tutkimuskunnissa 2017. % vastanneista käyttänyt viimeisen vuoden aikana. (N = 10875-11091). (Lähde: ARTTU2 Kuntalaiskysely 2017)

Saman tutkimuksen mukaan kuntalaiset myös pitävät järjestötoimintaan osallistumista toiseksi vaikuttavimpana tapana osallistua kunnassa (http://shop.kuntaliitto.fi/product_details.php?p=3593).

Kuvio 11. Kuntalaisten arviot erilaisten osallistumis- ja vaikuttamistapojen vaikuttavuudesta kunnan päätöksentekoon ARTTU2-tutkimuskunnissa 2017. Vastausten %-jakaumat (N = 6518-7647) (Lähde: ARTTU2 Kuntalaiskysely 2017)

3.2 Hallitusohjelma

Hallitusohjelma "Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta" nostaa esiin järjestöjen roolin hyvinvoinnin edistämisessä sekä järjestöjen toimintaedellytysten turvaamisen tärkeyden (<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161662>).

3.3 Hyvinvointisopimus

Pohjois-Pohjanmaan maakunta, kunnat ja muut toimijat sitoutuivat hyvinvointisopimuksella yhteiseen hyvinvointityöhön vuosiksi 2008-2017. Uuden hyvinvointisopimuksen vuosille 2019-2025 allekirjoittivat

maakunnalliset toimijat ja kunnat 31.10.2019. Hyvinvointisopimus toimii pohjana myös kuntien ja järjestöjen yhteistyölle.

Hyvinvointisopimuksessa todetaan mm. näin:

- ”Hyvinvoinnin edistäminen kuuluu kaikille. Se on kaikkien toimialojen ja toimijoiden asia.”
- ”Kuntalaisten osallisuus, toimijuus ja vaikuttaminen ovat hyvinvointijohtamisen lähtökohta.”
- ”Pohjois-Pohjanmaan kuntien hyvinvointi- ja järjestöyhdyshenkilöiden sekä kulttuurihyvinvointiverkoston yhteistyö on kiinteä osa hyvinvointiekosysteemiä.”

Hyvinvointisopimuksella maakunnalliset toimijat ja kunnat lupautuvat kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi mm. ”vahvistamaan ja kehittämään yhteistyötä paikallisten ja alueellisten yhteistyökumppaneiden, kuten järjestöjen ja yhdistysten, seurakunnan, julkisyhteisöjen, yritysten sekä muiden hyvinvointiverkostotoimijoiden kanssa.” (https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/aluesuunnittelu/hyvinvoinnin_edistaminen)

3.4 Tilannekuva kunnista

Pohjois-Pohjanmaan järjestörakenne –hankkeessa on kerätty tietoja järjestöyhteistyön tilanteesta suoraan kunnilta sekä kuntien hyvinvointikertomuksista ja -suunnitelmista.

3.4.1 Suosituksen sisältöihin liittyvä tilanne

Kuntien järjestöyhteistyötä tekeville virkamiehille syksyllä 2019 toteutetun kyselyn mukaan

1. **Nimettyjä järjestöyhdyshenkilöitä on 26 kunnassa.** Järjestöyhdyshenkilöiden tehtävät ja tehtävään käytettävissä olevat resurssit kuitenkin vaihtelevat suuresti kunnittain. 26 kunnassa järjestetään kaikille järjestöille yhteisiä tapaamisia.
2. **Kaikissa kunnissa kaikki järjestöt voivat käyttää kunnan tiloja toimintansa järjestämiseen.** Kaksi kuntaa tarjoaa kaikki tilat maksutta kaikille järjestöille. 24 kunnassa osa tiloista on järjestöille maksuttomia ja osa maksullisia. 22 kunnassa tilojen varaamiseen ja käyttöön on olemassa julkiset ohjeet.
3. **Kaikki kunnat myöntävät avustuksia järjestöille.** Kaikista kunnista ei kuitenkaan saatu tietoa avustusten määristä. Vuodesta 2019 alkaen THL kartoittaa TEA-viisari -kyselyssä kuntien järjestöille maksamia yleisavustuksia.
4. Kymmenen kunnan hyvinvointityöryhmässä on mukana vähintään yksi järjestöedustaja. **18 kunnassa järjestöt ovat jollain tavoin mukana hyvinvointikertomusten ja -suunnitelmien laatimisessa.**

3.4.2 Järjestöt kuntien hyvinvointikertomuksissa ja -suunnitelmissa

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointitoimijoiden verkosto analysoi kuntien hyvinvointikertomuksia ja -suunnitelmia syksyn 2019 aikana. Pohjois-Pohjanmaan järjestörakenne -hanke analysoi kertomuksista järjestöyhteistyöhön liittyviä asioita.

Kunnat tunnistavat hyvinvointikertomuksissaan ja -suunnitelmissaan hyvin järjestöjen roolit hyvinvoinnin ja terveyden sekä osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämässä. Muut järjestöjen roolit, järjestöyhteistyön rakenteet sekä järjestöjen toimintaedellytykset on dokumenteissa heikommin huomioitu.

Parhaiten kunnissa tunnistettiin kaikkien ikäryhmien osalta (lapset ja lapsiperheet, nuoret, työikäiset ja ikäihmiset) järjestöjen rooli hyvinvoinnin ja terveyden sekä osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäjinä. Järjestöt huomioitiin melko hyvin myös kehittämistyön kumppaneina sekä harrastustoiminnan tarjoajina.

Järjestöjä tunnistettiin dokumenteissa yhteistyökumppaneina toimialoittain. Jonkin verran järjestöjä tunnistettiin myös nimeltä tai toimintamuodoittain.

Järjestöyhteistyön rakenteita ja käytäntöjä kuvattiin dokumenteissa heikosti. Myöskään järjestöjen toimintaedellytysten tukemisesta ei ollut juuri kirjauksia.

4. Suosituksen laatimisen prosessi

Suosituksen laatiminen kunnille järjestöyhteistyöhön aloitettiin järjestöneuvottelukunnassa toukokuussa 2019. Sisältöjä työstettiin kuntien järjestöyhdyshenkilöiden kanssa syyskuussa. Suositus hyväksyttiin järjestöneuvottelukunnassa joulukuussa 2019 ja lähetettiin kunnille Pohjois-Pohjanmaan liitosta.

Pohjois-Pohjanmaan järjestö rakenne –hanke auttaa kuntia vuoden 2020 aikana kirjaamaan omat järjestöyhteistyön käytäntönsä suosituksen pohjalta yhdistysyhteistyöasiakirjan muotoon.

5. Suosituksen sisällöt

Järjestöneuvottelukunnan suositus kunnille järjestöyhteistyöhön sisältää neljä teemaa: järjestöyhdyshenkilö osaksi kunnan arkea, kunnan tilat asukkaista koostuvien järjestöjen käyttöön, järjestöavustukset sijoituksena hyvinvointiin ja elinvoimaan sekä järjestöt voimavarana kunnan hyvinvointityössä.

5.1 Järjestöyhdyshenkilö osaksi kunnan arkea

Pohjois-Pohjanmaan järjestöneuvottelukunta suositaa, että kuntaan nimetään järjestöjen kanssa tehtävästä yhteistyöstä vastaava järjestöyhdyshenkilö, jonka työtehtävät ja roolit sekä työhön varattu aika on kirjallisesti määritelty. Järjestöyhdyshenkilön tehtävä kiinnitetään kunnan organisaatioon ja hänelle annetaan mandaatti järjestöjen kanssa toimimiseen sekä järjestöjä koskevien asioiden eteenpäin viemiseen kunnassa.

Kunnan järjestöyhdyshenkilönä voi toimia esim. hyvinvointikoordinaattori, vapaa-ajanohjaaja, nuorisotyöntekijä, kulttuurituottaja, yhteisö- tai kyläasiamies tai sivistys- ja kulttuurijohtaja. Järjestöyhdyshenkilön tehtävässä kannattaa huomioida kaikki kunnan toimialat sekä järjestöjen osallisuus.

Kunnassa päätetään siitä, mitä tehtäviä järjestöyhdyshenkilön toimenkuvaan kuuluu ja paljonko tehtävään voi käyttää työaika. Tehtävät kirjataan työnkuvaan ja määritellään työaika, joka on mahdollista käyttää tehtävän suorittamiseen. Pienessä kunnassa riittänee yksi järjestöyhdyshenkilö ja isommissa kaupungeissa yhdyshenkilöitä voidaan tarvita useita.

Järjestöyhdyshenkilöksi kannattaa nimittää henkilö, joka tuntee järjestöjä ja järjestötoimintaa laajasti. Järjestöyhdyshenkilön ja kunnan hyvinvointiyhdyshenkilön välinen työnjako kannattaa selkeästi määritellä (mikäli kyseessä ei ole sama henkilö) ja järjestöyhdyshenkilön on hyvä olla kunnan hyvinvointiryhmän jäsen. Järjestöyhdyshenkilön tulisi saada tietoa kunnan eri toimialoilta järjestöihin ja järjestöyhteistyöhön liittyen. Järjestöyhteistyötä tehtäessä on syytä huomioida myös kunnan vaikuttamistoimielimet, joissa järjestöjen on hyvä olla mukana.

Järjestöyhdyshenkilön työnkuvaan sisältyy esim.

- järjestöjen ja kunnan välisen yhteistyön koordinointi ja tukeminen eri tavoin,
- säännöllinen yhteydenpito järjestöihin,
- järjestöjen neuvominen rahoitusten hakemisessa,
- kaikille järjestöille suunnattujen tapaamisten järjestäminen,
- yhteistyö kunnan hyvinvointiyhdyshenkilön kanssa,
- yhteistyö muiden kuntien järjestöyhdyshenkilöiden kanssa (mm. osallistamalla hyvinvointi- ja järjestöyhdyshenkilöille järjestettäviin yhteisiin tapaamisiin) sekä
- yhteistyö maakunnan hyvinvointiyhdyshenkilöiden kanssa.

Tieto järjestöyhdyshenkilöstä ja hänen tehtävistään olisi hyvä olla helposti löydettävissä esim. kunnan nettisivuilta.

5.2 Kunnat tilat asukkaista koostuvien järjestöjen käyttöön

Järjestöneuvottelukunta suosittaa, että kunta tarjoaa järjestöjen käyttöön maksuttomia tiloja silloin, kun toiminta on yleishyödyllistä, maksutonta ja/tai kaikille avointa. Kunta myös tiedottaa käytettävissä olevista tiloista järjestöille. Tilojen tarjoamisen järjestöjen käyttöön tulee olla tasapuolista ja avointa. Tilojen käyttöön tulee olla selkeät, yhdessä sovitut käytännöt ja ohjeet.

Tilojen tulisi olla tarkoituksenmukaisia ja esteettömiä. Tiloista kannattaa käydä säännöllisesti vuoropuhelua järjestöjen kanssa, jotta tarpeet ja yhdessä sovitut käytännöt ovat ajan tasalla. Järjestöt kannattaa ottaa mukaan myös uusien tilojen sekä vanhojen tilojen korjausrakentamisen suunnitteluun.

Tilojen tiedot olisi hyvä löytyä kunnan nettisivuilta: kenelle tilat on tarkoitettu, mitä tiloja on käytössä, paikkamäärä ja varustus, sähköinen varauskalenteri sekä tilojen maksuttomuus tai mahdolliset hinnat.

5.3 Järjestöavustukset sijoituksena hyvinvointiin ja elinvoimaan

Järjestöneuvottelukunta suosittaa, että kunta maksaa avustuksia eri alojen järjestöille. Kunta myös tiedottaa järjestöille haettavissa olevista avustuksista. Avustuskäytäntöjen tulee olla selkeitä, läpinäkyviä ja tasapuolisia. Järjestöt otetaan mukaan avustusten haku- ja myöntöprosessien suunnitteluun.

Kunnissa toimivia järjestöjä ovat mm. kylä-, nuoriso-, kulttuuri- ja sosiaali- ja terveysyhdistykset sekä liikunta- ja urheilu- sekä metsästysseurat. Järjestöavustukset ovat kunnan sijoitus elinvoimaan sekä järjestöjen hyvinvointia tukevaan ja ehkäisevään toimintaan. Kohdeavustuksien lisäksi kuntien tulisi myöntää yleisavustuksia järjestöjen perustoiminnan turvaamiseksi.

Järjestöavustukset voidaan kunnassa keskittää ”yhdelle luukulle”, jolloin kunta saa kokonaiskuvan toimijoista sekä toiminnoista, joihin avustusta haetaan. Järjestöavustuksia kannattaa maksaa siitä kunnasta, missä toiminta tapahtuu - ei sen mukaan, missä järjestön kotipaikka on.

Järjestöjen tasapuolisella kohtelulla ei tarkoiteta tasapäistämistä: kunnassa on hyvä tunnistaa järjestöistä löytyvää erityisosaamista. Avustusten hakemiseen tulisi olla selkokieliset ohjeet: mikä taho voi hakea, vaikuttaako järjestön koko tai jäsenmäärä myöntämiseen, mitä kriteerejä toiminnan arvioimiseen käytetään.

Avustusten hakuajoista, kriteereistä, maksuajoista ja päätöksistä tulisi avoimesti tiedottaa esim. kunnan nettisivuilla, yhdistysilloissa ja lehdissä.

Kunta voi tukea järjestöjä avustusten lisäksi myös mm. kannustamalla ja tukemalla hankkeiden hakemisessa, sijoittamalla tukityöllistettyjä edelleen järjestöihin sekä tarjoamalla ilmaista ilmoitustilaa esim. kuntatiedotteessa ja kunnan nettisivuilla.

5.4 Järjestöt voimavarana kunnan hyvinvointityössä

Järjestöneuvottelukunta suosittaa, että järjestöt otetaan mukaan hyvinvointityöhön ja -rakenteisiin kunnassa. Hyvinvointikertomus ja –suunnitelma valmistellaan yhdessä järjestöjen kanssa. Järjestöjen tuottamaa kokemustietoa ja järjestöjen asiantuntemusta hyödynnetään kunnan hyvinvointityössä sekä palvelujen kehittämisessä.

Kunnan hyvinvointityön rakenteissa, esim. hyvinvointiryhmässä, on hyvä olla järjestöedustaja/-edustajia mukana. Yhteistyön sujuvuuden varmistamiseksi kunnassa on hyvä sopia käytettävästä hyvinvointityön kielestä ja termistöstä.

Tulevissa hyvinvointikertomuksissa ja -suunnitelmissa olisi hyvä kuvata nykyistä tarkemmin

- 1) järjestöyhteistyön rakenteita, kuten järjestöyhdyshenkilöitä, järjestöyhteistyön käytäntöjä sekä sopimuksia järjestöjen kanssa,
- 2) järjestöjen toimintaedellytysten tukemista, kuten järjestöavustusten maksamista ja summia, maksuttomien tilojen tarjoamista järjestöille sekä kunnan roolia järjestötoiminnasta viestimisessä (esim. ihmiset.fi-palvelua hyödyntäen) sekä
- 3) järjestöjen moninaisia rooleja kunnan kumppaneina hyvinvoinnin ja terveyden sekä osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämisen lisäksi myös mm. kokemustiedon tuottajina, kunnan kehittämistyössä, työllisyyden edistämisessä sekä kuntakuvan, viihtyisyyden ja matkailun edistämisessä.

Kunnissa tarvitaan tietoa järjestöistä sekä järjestöjen tuottamaa hyvinvointitietoa. Esimerkiksi seuraavat asiat olisi hyvä tunnistaa: järjestöt ja tiedot niiden toiminnasta toimialoittain, kohderyhmittäin tai ikäryhmittäin, (avustettuun) toimintaan osallistuvien osuus, vapaaehtoisten lukumäärä ja vapaaehtoisuunnit, järjestöjen tuottama tieto kohderyhmästään sekä tieto järjestöjen toimintaedellytyksistä kunnassa.

Tietoa järjestöjen toiminnasta saadaan esim. valtakunnallisista rekistereistä, järjestöjen sähköisiltä alustoilta (esim. järjestötietopalvelu ihmiset.fi) sekä järjestöjen raporteista (esim. selvitys kunnalle avustuksista). Lisäksi olisi hyvä selvittää, millaista tietoa järjestöillä on valmius tuottaa toiminnastaan (esim. kokemustieto). Järjestötiedon lähteiden löydyttyä voidaan kehittää tiedonkeruun menetelmiä ja käytäntöjä (esimerkiksi järjestökyselyt, avustusten käytön raportit tai kokemustiedon kyselyt).

6. Jatkoaskeleet

Pohjois-Pohjanmaan järjestöneuvottelukunta suosittaa, että ”Järjestöyhteistyön suositus kunnille” käsiteltäisiin kunnassanne tarpeelliseksi katsomallanne tavalla.

Pohjois-Pohjanmaan järjestörakenne -hanke tukee vielä vuoden 2020 ajan niitä kuntia, jotka haluavat kirjata järjestöyhteistyön käytäntönsä yhdistysyhteistyöasiakirjan muotoon.